

L.P. Hansens Farve- og Renseri 1881-1972

Lars Peter Hansen (1854-1940) lejede sig i 1881 ind i et farveri på Nørregade 22 i Vejle, hvis drift var baseret på gamle farvetraditioner, men i løbet af de næste 20 år gik han over til at bruge dampkraft og syntetiske farver. 1892 begyndte han også at rense folks tøj. I 1910 købte han Nørregade 10. Indrettede farveri i mellemhuset og opførte et nyt halvtagshus i baghaven til rensriet. Forhuset blev ombygget i markant skønvirkestil, der stadig står med sin smukke facade. L.P. Hansen drev farveriet som sine forgængere ved at farve råuld, garner og stoffer for omegnens bønder og andre folk. En stor del af arbejdet bestod i at behandle uldent stof, så det blev til vadmel og klæde.

Nørregade 10, Vejle, ca. 1960, Foto Vejle Stadsarkiv

Sønnen Ejnar Hansen (1885-1958) overtog farveriet i 1918 efter at være uddannet som farver, været på valsen i Tyskland, gået på Kunstakademiet 1908-14 og i 1915 studeret kattuntryk i England. Det er tryk på bomuldsstof, hvor motiverne består af blomster, blade og dyr. Fremstilling af kattuntryk hørte til farveriernes arbejdsområde. Ejnar Hansen tegnede selv mønstrene, skar blokkene og trykte bedårende lette bomuldsgardiner i transparente farver, som han modtog guldmedalje for ved verdensudstillingen i Paris 1925.

Tv: Ejnar Hansens håndtrykte kattungardiner med skitser og trykbløkke.

Th: Ejnar Hansen gardin med tilhørende trykklodser

Interesse for fagets historie førte til, at far og søn drog rundt til gamle farverier, registrerede dem, fotograferede og indsamlede beretninger. En del af dette materiale brugte de, da Den Gamle By i Århus indrettede farvergård i 1927-28, hvilket Ejnar Hansen stod for.

Samtidig blev han landskendt for sit arbejde med at skabe afstemte farvenuancer ud af de syntetiske farver, der kom frem i slutningen af 1800-tallet og var udvundet af sten-

kulstjære. De var nemme og billige at arbejde med, men de var ikke farveægte og falmede hurtigt. Farverne fremstilledes i skrigende kulører, og tekstilkoloreringen fik vanskelige vilkår. Ud fra sine kunstneriske interesser begyndte Ejnar Hansen et udviklingsarbejde for at finde frem til, hvordan de syntetiske farver kunne behandles, så de gav bløde og æstetiske kulører. Han gik historisk til værks, idet han i 1920'erne fik muligheder for at undersøge gamle vævninger og trådenes indfarvninger i koptiske og peruanske vævninger på Nationalmuseet, gobeliner fra 15-1600 tallet samme steds, på Rosenborg og Kunstindustrimuseet. Når de skulle repareres, fik han lov til at trække tråde ud af f.eks. Kniepers tapeter på Kronborg og Frederik II's tronehimlen i Stockholm. I 1930'erne gjaldt det undersøgelser af gamle almuevævninger som olmerdug og dragtstoffer, hvor han ligeledes samarbejdede med museerne.

Laboratoriet med farvestoffer i glassene og den nødvendige decimalvægt.

Til samme brug indsamlede Ejnar Hansen selv eller ved hjælp af videnskabelige ekspeditioner historisk kendte oversøiske farveemner som indigo, cochenillelus, purpursnegle, kraprod, blåtræ, quircitron, persiko, katechu, sandeltræ og mange flere. Og han prøvede farvede med dem i sit laboratorium. Desuden anlagde han et herbarium, hvor en række danske planters farveevne blev afprøvet. Planterne er sat op på karton med stumper af de indfarvede garner, så det tydeligt fremgår hvilke farver, planten giver. Desuden arrangerede han fra 1928 plantefarvningskurser rundt om i landet.

Udsnit af Ejnar Hansens videnskabelige tavle med stofdele og garner fra gamle almuetekstiler.

Undersøgelserne formidlede han på rammer og plancher, f.eks. på Dansk Kunsthåndværks udstillinger, ved Husflidsbevægelsens 50 års jubilæum i 1923 og på Bellahøj udstillingen i 1938. Han udgav en lille publikation om farvernes kulturhistorie, og formidlede gerne sin viden gennem artikler, foredrag og undervisning.

Eksempel på Ejnar Hansens samarbejde med gobelinvævere om at skabe de rette farver, der er hæftet i garnkortene.

Den indsamlede viden om gamle farver og deres brug omsatte Ejnar Hansen i fremstilling af en række garnserier på grundlag af syntetiske farver, hvor udgangspunktet f.eks. var gobelinerne i Rosenborgs riddersal, "Falkejagt" på Kunstindustrimuseet eller kinesiske vævninger på Nationalmuseet. Udviklingsarbejdet førte til et tæt samarbejde med kunstnere, vævere og institutioner, hvor han løste mange specialopgaver. Således er Joakim Skovgaards Folkevisegobelin på Christiansborg en del af Ejnar Hansens værk, ligeså bryllupsgobelinen på Københavns Rådhus. Den sidste gobelin var William Scharffs til Egmont Kollegiet i København, vævet af Vibeke Klint i 1955-56, hvortil Ejnar Hansen udførte 936 prøvefarvninger. Han indfarvede garn- og stofserier til Håndarbejdets Fremme, Højskolernes Håndarbejde og Kunsthåndværkerskolen i København. Ved siden af den almindelige farve- og renserivirksomhed havde han disse serier til almindeligt salg.

I 1920 indledte Dansk Husflidsselskabs Vævestue et samarbejde med Ejnar Hansen om at udvikle modeller til nye møbelstoffer og dragtstoffer, som håndvævere ude omkring kunne væve, gerne som en slags hjemmeindustri. Udgangspunktet var almuevævninger, der fascinerede ved deres enkle mønstre i striber og tern. Ejnar Hansen analyserede stof- og garnfragmenter, og han fremstillede garnserier. Arbejdet fortsatte sammen med væversken Lis Ahlmann, da de i 1930-40'erne udviklede garner og farver til brug for møbelstoffer, gardiner og gulvtæpper. Arkitekter som Kaare Klint og Børge Mogensen ønskede boligtekstiler med fokus på det brugsbestemte og enkle. Møblerne fik det rigtige udtryk iført Lis Ahlmanns og Ejnar Hansens stoffer. Senere indfarvede han garner for væversken Paula Trock, bl.a. til hendes berømte uldspindgardiner.

Ejnar Hansen viste, at arbejdet med garntyper og farvernes fremstilling er lige så væsentlig en del af et kunstværk eller boligtekstil som motiv og fremstillingsteknik. Hans arbejde kom til at spille en stor rolle for forståelse af farveæstetik, og han var med til at skrive designhistorie. Kunstindustrimuseet afholdt en mindeudstilling i 1961.

Eksempel på Ejnar Hansens samarbejde med væver Lis Ahlmann, 1930-40. Gammelt almuestof fra 1800-tallet brugt som inspiration. Garnprøvefarvninger. Resultat i form af møbelstof.

Udstilling og farveeksperimentarium for børn

Til udstillingen i Vejle Museums afdeling i Søndergade (2008-2010) om Ejnar Hansens epokegørende virke, hvor en del af hans prøvefarvninger, indsamlede farveemner, herbarium og smukke kattungardiner med tilhørende klodser kan ses, er tilknyttet et farveeksperimentarium for børn. Det er gjort ud fra ønsket om, at der på samme sted både er en udstilling, voksne kan interessere sig for, og hands-on, børn kan afprøve. Flere spil og opgaver kan børn og voksne være fælles om. Knap halvdelen af stationerne har med det gamle farveri at gøre, hvor der tages udgangspunkt i processer og farveemner. Ved de andre stationer handler det om farvelære, farvecirklen, hvordan farver skaber rum, om øjets fysiske sammensætning og om farvebølger.

Juleaktiviteter for børn om den røde farve ved afdelingen for plantefarver.

Besøg hos fru Frederiksen og i farveriet

1. Når børnene kommer til udstillingen møder de Fru Frederiksen (en gine), der passer Boden og servicerer kunderne. Her kan de ifølge en prisliste se, hvilke opgaver et gammelt farveri påtog sig. Og de kan med fremlagte garner øve sig i at lave vikleprøver.

2. Inde i farveriet er der en station for plantefarver og fremstilling af herbarium. Her udstilles Ejnar Hansens herbarium og lysægthedstavle, hvori han anbragte vikleprøver i et persiennesystem for at studere, hvor meget sollyset faldede på garnet. Ved stationen er gættelege, hvor indfarvede garner skal parres med den plante, garnet er farvet med.

3. Farveprocesser for hver af hovedfarverne: rød, blå, gul og grøn vises ved hjælp af laminerede plancher med fotos, optaget i Ebeltoft Farvergård. Hver proces har fire til fem plancher. De besøgende kan tage plancherne i hånden, studere dem og snakke sammen om processerne. I samme afdeling kører en film fra 1948 om indigofarvning i Ebeltoft Farvergård, som Ejnar Hansen var konsulent på.

Ejnar Hansens bødkertønder fra 1923, der rummer eksotiske naturlige farvestoffer.

Farvede byggekasser omkring farvetønde med valse over.

4. Station for oversøiske farver, der består af bødkertønder, som Ejnar Hansen lod fremstille til at opbevare hans importerede og indsamlede farveemner, når de skulle udstilles. Børn kan ved hjælp af en globus finde frem til, hvorfra i den store verden, farverne kommer og lære lidt om deres kulturhistorie. Samtidig kan de kigge i tønderne ved at tage lågene af og fornemme, hvad quircitron, blåtræ eller nogle af de andre eksotiske emner er.

Børn skal finde ud af, hvor de eksotiske farver kommer fra. Poser med farvepuslespil.

5. Over for tønderne er legestationen for de mindste børn. De kan flytte rundt på og stable kasser i fire farver, så de mindste kan nå op til valsen, der ligger i sit stativ over den store farvetønde. De kan dreje med valsen og hejse garn op og ned i tønden. Til hver af hovedfarverne hører en sang og et puslespil, som man kan gå i gang med.

Farvelære

Da Ejnar Hansen arbejdede med at skabe afstemte farver, var det oplagt at inddrage almindelig farvelære på en sjov og anderledes måde.

6. Afstemning af farvenuancer i to serier, der går fra helt lys til mørk rød og fra hvid til sort er brugt som den ene side af firkantede papbrikker. Når farverne er lagt i den rigtige rækkefølge og brikkerne vendes om, kan en farveproces studeres i et sammenhængende forløb.

7. Farvecirklen danner grundlag for et farvedominospil, der ansporer til samarbejde mellem børn og voksne.

8. Det lille akademi blev til i samarbejde med Vejle Kunstmuseum. Udvalgte malerier er brugt som eksempler på, hvorledes kunstmalere arbejder med nære og fjerne, varme og kolde farver for at få rumlige virkninger frem i maleriet. Børnene maler eksempler på farvevirkninger ved at bruge et Asger Jorn maleri, der hænger på Vejle Kunstmuseum.

9. De mindre børn kan øve, hvordan farver virker på hinanden, ved at flytte rundt på malede træfirkanter, der sættes uden på mindre firkanter. Eller de går i gang med et stort dukkehus, hvor de kan skifte vægfarverne og fundere over de forskellige virkninger.

10. Stor dobbelt farvecirkel med 16 flytbare farvetrekanter. Det gælder om at hænge dem i den rette rækkefølge.

Tv.: Den store farvecirkel, hvor trekanterne skal sættes i det rigtige forløb. Th.: Farvede firkanter sættes uden på andre farvede firkanter for at se, hvorledes farverne indvirker på hinanden.

11. Videnskaben om øjet – for store børn og unge mennesker. Her drejer det sig om øjets fysiske sammensætning og, at vi ser alting på hovedet. Regnbuens og spektrets sammensætning opdages gennem en optikboks.

Tv.: Det store øje, som børnene kan kravle igennem for at komme fra naturen til videnskaben. Th.: Videnskab om farverne afprøves ved hjælp af farvede cirkler og et drejeapparat.

12. Computer med øvelser fra internettet, hvor det gælder om at sætte farvenuancer i den rette rækkefølge. E-museet er også tilgængeligt på denne computer.

13. Det store øje. Eksperimentariet begynder og slutter med et stort øje, hvor børn kan kravle igennem pupillen og finde ud af, hvad der gemmer sig inde i øjet. Bag pupillen findes station 11 om videnskaben.

Aktivetsdage

I skolernes ferier er der aktiviteter med farvning af garner ved at bruge oversøiske farvestoffer som indigo, cochenille, kraprod, tørstetræ og hjemlige planter. Børn kan lave herbarier, kattuntryk m.m. og gå på opdagelse i eksperimentariet.

Farverens Lærling i Søndergade 14, Vejle, lukkede den 31.10.2009.